

ma 9.3.2020

Opetus- ja kulttuuriministeriölle
(jossa dnro OKM/30/592/2017)
kirjaamo@minedu.fi

Tiedoksi Opetushallitukselle
kirjaamo@oph.fi

Kuudes täydennys Pääkaupunkiseudun ateistit ry:n esitykseen oppivelvollisuusiän ylittäneiden perusopetusta koskevan perusopetuslain 46 §:n muuttamisesta

Yhdistyksemme teki 7.4.2017 opetus- ja kulttuuriministeriölle esityksen oppivelvollisuusiän ylittäneiden perusopetusta koskevan perusopetuslain 46 §:n muuttamisesta. Allekirjoittanut tuki esitystä samana päivänä eduskunnan oikeusasiamiehelle tekemällään kantelulla Opetushallituksen määräämistä aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman perusteista. Kantelu johti opetus- ja kulttuuriministeriön eduskunnan oikeusasiamiehelle asiassa EOAK/5074/2017 (dnro OKM/12/022/2017) 13.12.2017 antamaan lausuntoon, jossa ministeriö lupasi tarkistaa 46 §:n lakiviittaukset ja ilmoitti että tarpeenmukaiset säännösmuutosesitykset on tarkoitus antaa vuoden 2018 aikana. Mutta mitään ei ole tapahtunut.

a) Esityksemme tarkennettuna. Muualla perusopetuslaissa kuin 46 §:ssä puhutaan opiskelijan sijasta oppilaasta, ja pääsääntöisesti päätökset oppilaan sijasta tekee hänen huoltajansa. Täten 46 §:n ensimmäisen virkkeen viittauksissa muihin perusopetuslain säännöksiin on aluksi puhuttava oppilaasta ja hänen huoltajastaan, ei alle 18-vuotiaasta opiskelijasta ja hänen huoltajastaan kuten alkuperäisessä esityksessämme. Muuten ei tarvitse tarkentaa, että viitatuissa säännöksissä oppilaalla tarkoitetaan nyt opiskelijaa.

Esityksemme kolmannen täydennyksen 18.8.2017 kohdassa 13) tarkasteltu kysymys asuntolasta erottamisesta kurinpitovaihtoehtona on otettu huomioon ensinnäkin lisäämällä 36 a §:ään viittaava täsmennys ja sitten ehdottamalla asian vaihtoehtoista sääntelemistä erillään kahtena virkkeenä.

Näin yhdistyksemme esittää, tarkentaen aiempaa esitystään, että opetus- ja kulttuuriministeriö ryhtyisi toimiin perusopetuslain (628/1998) 1.1.2018 voimaan tulleella lailla 1507/2016 muutetun 46 §:n *Oppivelvollisuusiän ylittäneiden perusopetus* ensimmäisen virkkeen muuttamiseksi seuraavasti (muutokset kursiivilla, hakasuluissa suppeampi vaihtoehto asuntolasta erottamisesta säätämislle):

”Oppivelvollisuusiän ylittäneiden perusopetukseen sovelletaan, mitä 2 §:ssä, 3 §:ssä, [poistettu: 9 §:n 1 momentissa,] 10, 12–15, 18–22 ja 29 §:ssä, 30 §:n

1 momentissa sekä 31 a, 35, 36, 36 a–g, 37, 38, 40–44, 41 a, 42 a–f ja 47 a §:ssä säädetään kuitenkin niin, että 3 §:n 3 momentissa säädetty velvoite olla opetuksessa yhteistyössä kotien kanssa koskee yhteistyötä alle 18-vuotiaan opiskelijan huoltajien kanssa, että 10 §:n 3 momentissa tarkoitettua oppilaan huoltajan oikeutta opetuskielen valinnasta käyttää opiskelija, että 12 §:n 2 momentissa tarkoitettua oppilaan huoltajan oikeutta opetettavan äidinkielen valinnasta käyttää opiskelija, että jokaisen 13 §:ssä tarkoitettua oppilaan huoltajan uskonnon ja elämäkatsomustiedon opetusta koskevan ilmoituksen, pyynnön tai päätöksen tekee opiskelija, että 18 §:n 2 momentissa tarkoitettua esityksen erityisistä opetusjärjestelyistä tekee oppilaan huoltaja sijasta opiskelija ja muutoin ennen päätöksen tekoa on varattava opiskelijalle tilaisuus tulla kuulluksi, että kurinpitorangeistuksena opiskelijalle voidaan 36 §:n 1 momentissa säädetyillä perusteilla antaa kirjallinen varoitus tai opiskelija voidaan erottaa oppilaitoksesta enintään yhdeksi vuodeksi [sekä asuntolasta määrääjäksi tai opintojen jäljellä olevaksi ajaksi], että 36 a §:ssä opiskelijan erottamiseen oppilaitoksesta määrääjäksi on rinnastettava opiskelijan erottaminen asuntolasta määrääjäksi tai opintojen jäljellä olevaksi ajaksi, että 40 §:n 3 momentissa tarkoitettua oppilaan huoltajan tai muun laillisen edustajan suostumuksen antaa opiskelija ja että 42 b §:ssä päätöksestä oppilaan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle tiedoksi antamisella tarkoitetaan päätöksestä opiskelijalle tiedoksi antamista.”

Tässä 36 §:n 1 momenttiin viittaava teksti korvaa 46 §:n 1 momentissa jo olevan suppeamman tekstin.

Asuntolasta erottamisen mahdollisuus olisi syytä ja riittävää lisätä 46 §:n 1 momenttiin seuraavalla täsmällisemmällä tavalla omina virkkeinä:

”Opetuksen järjestäjän asuntolassa asuvalle opiskelijalle voidaan antaa kirjallinen varoitus, jos hän käyttäytyy väkivaltaisesti tai uhkaavasti asuntolan tiloissa taikka rikkoo asuntolan järjestystä. Jos teko tai laiminlyönti on vakava tai jos opiskelija jatkaa edellä tarkoitettua käyttäytymistä kirjallisen varoituksen saatuaan, hänet voidaan erottaa asuntolasta määrääjäksi tai opintojen jäljellä olevaksi ajaksi.”

Tällöin on kenties tarpeetonta tehdä 36 §:n 1 momenttia tarkentava viittaus, että se käsittelee kurinpitoa oppilaitoksessa tai muussa opiskeluympäristössä.

Olisi hyvä samalla siirtää teksti ”Opiskelijalle, joka on täyttänyt 18 vuotta, opetetaan hänen valintansa mukaisesti joko uskontoa tai elämäkatsomustietoa.” 46 §:n 1 momentin lopusta momentin toiseksi virkkeeksi.

b) Uudesta lukiolaista ei muutoksia. Uusi lukiolaki (714/2018 – HE 41/2018 vp – SiVM 2/2018 vp; voimaan 1.8.2019) ei aiheuta tarvetta tehdä muutoksia esityksemme. Esitystämme tukemaan kannattaa huomauttaa,

että opetussuunnitelman perusteista on lakiin siirretty 26 §, jonka mukaan opiskelija laati henkilökohtaisen opintosuunnitelman oppilaitoksen opetushenkilöstön tuella; vastaava säännös tuli perusopetuslain 46 §:ään 1.1.2018. Puhe opiskelijasta 46 §:ssä oppilaan sijasta saa varsinaisen perustelunsa tästä keskeisestä ilmaisusta alaikäisenkin opiskelijan omalle puhe- ja päätösvalalle, joka vain olisi vietävä laissa loppuun asti esityksemme mukaisesti.

c) Laki ylioppilastutkinnosta apuna. Laki ylioppilastutkinnosta (502/2019 – HE 235/2018 vp – SiVM 15/2018 vp; voimaan 1.8.2019) antaa huoltajalle valtaa: 18 §:n (HE:ssä 19 §:n) *Koesuoritusten arvostelu* yksityiskohtaisten perusteluiden mukaan: ”Kokelaalla ja alle 18-vuotiaan kokelaan huoltajalla olisi pykälän 4 momentin mukaan oikeus saada tieto arvosteluperusteiden soveltamisesta kokelaan koesuoritukseen. Heille olisi varattava tilaisuus tutustua arvosteltuun kirjalliseen tai muuten tallennettuun koesuoritukseen. Säännös olisi voimassa olevaan lainsäädäntöön nähden uusi ja se turvaisi kokelaan ja hänen huoltajansa tosiasiallisia mahdollisuuksia tehdä ehdotetussa 23 §:ssä (josta tuli lain 22 § *Koesuorituksen arvostelua koskeva oikaisu menettely*) tarkoitettu koesuorituksen arvostelua koskeva oikaisuvaatimus.” Tämän jälkimmäisen pykälän yksityiskohtaisten perusteluiden mukaan taas: ”Hallintolain 14 §:n 3 momentin mukaan viisitoista vuotta täyttäneellä alaikäisellä ja hänen huoltajallaan tai muulla laillisella edustajallaan on kummallakin oikeus erikseen käyttää puhevaltaa asiassa, joka koskee alaikäisen henkilöä taikka henkilökohtaista etua tai oikeutta. Näin ollen myös alle 18-vuotiaan kokelaan huoltaja voisi vaatia oikaisua koesuorituksen arvostelua koskevaan päätökseen.”

Täten lakiesityksessämme ei huoltajan valtaa tarvitse laventaa eikä sitä saa enempää supistaa.

d) Perusopetusasetustakin muutettava. Lakiesitystämme olisi seurattava perusopetusasetuksen (852/1998)) muuttaminen. Linaan aluksi seuraavan kappaleen 16.6.2017 päiväämäni kantelukirjoitukseni sivulta 6:

”Seuraava yhdistyksemme esityksen täydentäminen on jäänyt tähän asti esittämättä. Nimittäin perusopetusasetuksen 5 §:n 2 momenttia olisi vastavasti muutettava niin, että oppivelvollisuusiän ylittäneiden perusopetuksessa alaikäinen opiskelija, joka osallistuu muuhun kuin oppilaitoksen järjestämään oman uskontonsa opetukseen, voidaan (huoltajan pyynnön sijasta) *opiskelijan pyynnöstä* vapauttaa osallistumasta pykälän 1 momentissa tarkoitettuun opetukseen tai ohjattuun toimintaan.”

Toki sana ”alaikäinen” olisi tästä poistettava. Toinen viittaus kyseisessä momentissa huoltajan pyyntöön tulee katettua opiskelijan henkilökohtaisella opiskelusuunnitelmalla.

Mutta perusopetusasetuksen 8 §:n *Oppivelvollisuusiän ylittäneiden perus-*

opetus 3 momentin mukaan muista edellä tässä luvussa (1 luvussa *Opetus ja työaika*) säädettyistä asioista päättää opetuksen järjestäjä; siis myös juuri 5 §:n *Korvaavan opetuksen järjestäminen* asioista, ja tietysti lakiesityksemme toteutuessa (kuten tilanne jo onkin Opetushallituksen määräysten ja ohjeiden käytännössä) opetuksen järjestäjä antaakin vallan opiskelijalle kääntymättä alaikäisen opiskelijan tapauksessa tämän huoltajan (tai muun laillisen edustajan) puoleen.

Perusopetusasetuksessa huoltaja mainitaan myös 9 §:n *Opetuksen ja työaikojen suunnittelu* 2 momentissa [”oppilaille ja näiden huoltajille”], 9 b §:n *Oppilaan ottaminen joustavan perusopetuksen toimintaan* 2 momentissa [ei relevantti], 10 §:n *Arviointi opintojen aikana* 1 momentissa [”oppilaalle ja hänen huoltajalleen”], 13 §:n *Arvioinnin suorittaja ja tieto arviointiperusteista* 2 momentissa [”Oppilaalla ja tämän huoltajalla”], 19 § *Arvioinnin uusiminen ja oikaisu* 2 momentissa [”oppilaan huoltajan pyynnöstä”] sekä 23 a §:n *Esiopetukseen hakeminen* 3 momentissa [ei relevantti]. Oppivelvollisuusiän ylittäneiden perusopetuksen kannalta relevanteista säännöksistä 9, 10 ja 13 § koskevat tiedonsaantioikeutta, ja niissä huoltajan oikeuden perustelee lakiesityksemme mukainen velvoite oppilaitokselle olla yhteistyössä alle 18-vuotiaiden opiskelijoiden huoltajien kanssa. Sen sijaan päätösvaltaa koskeva 19 § tulisi muuttaa niin, että siinä tarkoitettun oppilaan huoltajan pyynnön on oppivelvollisuusiän ylittäneiden perusopetuksessa voitava esittää myös opiskelija.

e) Aikuislukioista tarkennus. Uuden lukiolain 22 §:n *Opiskelijaksi ottamisen perusteet* 4 momentin mukaan alle 18-vuotias hakija voidaan ottaa suorittamaan aikuisille tarkoitettua lukiokoulutuksen oppimäärää ainoastaan hakijan terveydentilaan tai henkilökohtaiseen elämäntilanteeseen liittyvästä perustellusta syystä, ja perusteltu syy tulee yksilöidä opiskelijaksi ottamista koskevassa päätöksessä. Tätä aiemmin opiskelijaksi ottamisen perusteista lukiokoulutuksessa annetun opetusministeriön asetuksen (856/2006) 4 §:n *Opiskelijaksi ottamisen perusteet muussa lukiokoulutuksessa* 2 momentin mukaan alle 18-vuotias hakija saatiin ottaa tässä momentissa tarkoitettuun koulutukseen kuitenkin ainoastaan hakijaan liittyvästä erityisestä syystä. Laveampi muotoilu oli johtanut siihen, että vuonna 2014 opiskelijoista yli kuudesosa oli aloittanut lukio-opintonsa alle 18-vuotiaana. Uuden lain myötä osuus kaiketi pienenee, mutta voi silti kysyä, eikö aikuisille tarkoitettun lukiokoulutuksen järjestäjä olisi sittenkin velvoitettava olemaan yhteistyössä alle 18-vuotiaiden opiskelijoiden huoltajien kanssa. Joka tapauksessa edelleenkin uuden lukiolain 31 § *Kodin ja oppilaitoksen yhteistyö* velvoittaa vain nuorille tarkoitettuun lukiokoulutuksen oppimäärään kuuluvia opintoja järjestettäessä koulutuksen järjestäjän olemaan yhteistyössä opiskelijoiden huoltajien kanssa.

f) **Oppivelvollisuuden laajentaminen.** Hanke OKM032:00/2019, jossa valmistellaan hallituksen esitys laiksi oppivelvollisuudesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi, tulee ottaa huomioon esityksemme terminologiassa. Nykyisellään oppivelvollisuudesta ja oppivelvollisista säädetään perusopetuslain (628/1998) 25 §:ssä. Jos termeille oppivelvollisuus ja oppivelvollinen haluttaisiin jatkossakin nämä suppeat merkitykset, olisi mainitussa hallituksen esityksessä käytettävä termejä **laajennettu oppivelvollisuus** ja **laajennetusti oppivelvollinen**. Jos taas oppivelvollisuudella mainitussa hallituksen esityksessä tarkoitettaisiin nykyisestä laajennettua oppivelvollisuutta, olisi perusopetuslain 25 §:ssä termit oppivelvollisuus ja oppivelvollinen muutettava niiden sisällöt säilyttäen termeiksi **perusoppivelvollisuus** ja **perusoppivelvollinen** (tai termeiksi varsinaisen oppivelvollisuus ja varsinaisesti oppivelvollinen). Tällöin perusopetuslain 1 §:n 3 momentissa ja 46 §:ssä oppivelvollisuusiän ylittäneiden (ja samoin 5 §:n 1 momentissa, 7 §:n 1 momentissa sekä 18 §:n 2 momentissa muiden kuin oppivelvollisten) sijasta olisi puhuttava **perusoppivelvollisuusiän ylittäneistä**.

Perusopetuslain 26 §:n 2 momentin säännös, että oppivelvollisen huoltajan on huolehdittava siitä, että oppivelvollisuus tulee suoritettua, saattaa tulla mainitussa hallituksen esityksessä esille muodossa, että alle 18-vuotiaan perusoppivelvollisuusiän ylittäneen, laajennetusti oppivelvollisen opiskelijan huoltajan on opiskelijan itsensä ohella huolehdittava siitä, että laajennettu oppivelvollisuus tulee suoritettua.

Allekirjoitus (kynästä): Matematiikan dosentti Jouni Luukkainen
puheenjohtaja, Pääkaupunkiseudun ateistit ry [www.ateistit.fi]
Wallininkuja 2 C 53, 00530 HELSINKI
p. 045 2129 763; jouni.luukkainen@helsinki.fi